

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ
Кафедра менеджменту та адміністрування

ДИПЛОМНА РОБОТА

Формування ефективної системи управління економічною безпекою підприємства (на прикладі ТОВ «Гермес Світ», м. Хмельницький)

Назва теми

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 073 Менеджмент

Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Менеджмент

Назва

Шифр ДРМН. 19128.ПЗ

Виконав студент 4 курсу група МН-19-1

Шифр

Підпис

Олександр АНТОНЧИК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник к.е.н

Науковий ступінь, звання

Підпис

Людмила КРИМЧАК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер: ст..викладач

Підпис

Ірина ГРАБОВСЬКА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри менеджменту
та адміністрування

Підпис

Ніла ТЮРІНА

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 202__ р.

Хмельницький 2023

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет управління, адміністрування та туризму
Кафедра менеджменту та адміністрування
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Галузь знань 07 Управління та адміністрування
Спеціальність 073 Менеджмент
Освітня програма Менеджмент

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

“ ____ ” _____ 2023 р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ**Антончика Олександра Андрійовича

1. Тема роботи Формування ефективної системи управління економічною безпекою підприємства (на прикладі ТОВ «Гермес Світ», м. Хмельницький)

керівник роботи Кримчак Людмила Анатоліївна, к.е.н. _____

Затверджена наказом ректора університету від “ ____ ” _____ 2023 р. № ____

2. Строк подання студентом роботи на кафедру _____

3. Вихідні дані до роботи статті, монографії, навчальні посібники з заданої теми, статистична інформація підприємства, бухгалтерська звітність, інформація мережі Інтернет, тощо

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1 Теоретико-методичні основи формування системи економічної безпеки підприємства. 2 Дослідження системи економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ» м. Хмельницький. 3 Рекомендації щодо удосконалення системи економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ».

5. Перелік графічного матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслень) 1. Фактори впливу на систему економічної безпеки підприємства внутрішнього та зовнішнього середовища. 2. Функціональні складові економічної безпеки підприємства. 3. Баланс товариства станом на кінець 2022 року (тис.грн). 4. SWOT-аналіз для ТОВ «Гермес Світ». 5. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства. Рекомендації з удосконалення інформаційно-комунікативного забезпечення прийняття управлінських рішень ТОВ «Гермес Світ».

6. Консультанти по проекту (роботі), із зазначенням розділів, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання прийнято
1. Теоретико-методичний	Кримчак Л.А.		
2. Дослідницько-аналітичний	Кримчак Л.А.		
3. Проектно-рекомендаційний	Кримчак Л.А.		
4. Нормоконтроль	Грабовська І.В.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів (розділів) дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми дипломної роботи		
2.	Одержання індивідуального завдання		
3.	Складання календарного плану графіка написання дипломної роботи		
4.	Підготовка до виконання дипломної роботи: підбір та вивчення літератури, участь у виконанні науково-дослідних робіт, інші заходи		
5.	Уточнення теми дипломної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи		
6.	Підготовка першого розділу		
7.	Підготовка другого розділу		
8.	Підготовка третього розділу		
9.	Підготовка висновків		
10.	Здача науковому керівнику		
11.	Доопрацювання дипломної роботи з урахуванням зауважень наукового керівника		
12.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті		
13.	Попередній захист дипломної роботи на кафедрі		
14.	Одержання відгуку наукового керівника		
15.	Одержання рецензії зовнішнього рецензента		
16.	Захист дипломної роботи		

Студент _____

Підпис

Олександр АНТОНЧИК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи _____

Підпис

Людмила КРИМЧАК

Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

Антончик О.А. Формування ефективної системи управління економічною безпекою підприємства (на прикладі ТОВ «Гермес Світ», м. Хмельницький). Керівник роботи – к.е.н. Л.А. Кримчак. Дипломна робота бакалавра: 44с., 7 рисунків, 8 таблиць, 26 джерел посилань.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, СИСТЕМА, УПРАВЛІННЯ, ПІДПРИЄМСТВО, ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, МЕХАНІЗМ.

Розглянуто теоретичні аспекти системи управління економічною безпекою підприємства. Досліджено фактори впливу на систему економічної безпеки підприємства.

З метою дослідження діяльності ТОВ «Гермес Світ» здійснено аналіз техніко-економічних показників його діяльності та систему управління економічною безпекою в ТОВ «Гермес Світ».

Представлено напрями удосконалення системи управління економічною безпекою підприємства. Розроблено рекомендації щодо удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства та надано пропозиції щодо удосконалення механізму управління системою економічної безпеки підприємства.

_____ Підпис Олександр АНТОНЧИК «_____» _____ 2023р.
Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Теоретичні аспекти розвитку категорії «система економічної безпеки підприємства»	7
1.2 Наукові підходи до трактування «економічна безпека підприємства»	12
1.3 Управління системою економічної безпеки підприємства	17
2 ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ» М.ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ	21
2.1 Аналіз законодавчих аспектів функціонування товариств з обмеженою відповідальністю	21
2.2 Загальна характеристика діяльності ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ» м. Хмельницький	24
2.3 Дослідження факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ на систему економічної безпеки підприємства з використанням методики SWOT-аналізу	30
3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ»	33
3.1 Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства	33
3.2 Удосконалення механізму управління системою економічної безпеки ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ»	36
ВИСНОВКИ	40
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	43

ВСТУП

Сучасне бізнес-середовище характеризується наявністю численних факторів, які можуть чинити досить потужний вплив на діяльність вітчизняних підприємств. Такий вплив може проявлятися у формі невизначеності, ризиків та загроз функціонуванню та розвитку підприємств, чи мати інший негативний характер. Саме тому перед кожним суб'єктом господарювання постає нагальне питання формування ефективної системи управління їх економічною безпекою.

На сьогоднішній день від того, наскільки прискіпливо буде прикута увага менеджерів до організації, формування та підтримки системи управління економічною безпекою підприємства, забезпечення безперервного моніторингу стану системи залежатиме успішність діяльності кожного підприємства та конкретної галузі в цілому.

Наразі можна спостерігати наявність досить великого доробку вітчизняних та зарубіжних науковців в сфері економічної безпеки. Зокрема варто виділити праці Н. Гавловської, Г. Козаченко, Т.Васильціва, Є. Рудніченка, Л. Шемаєвої, Ю. Погорелова та ін.. Однак в досить швидких змінах умов функціонування вітчизняних підприємств є необхідність проведення подальших досліджень, зокрема шляхів удосконалення системи управління економічною безпекою підприємства. Що і зумовило вибір теми нашого наукового дослідження.

Метою дипломної роботи є розробка теоретичних та практичних пропозицій щодо удосконалення системи управління економічною безпекою підприємства.

Об'єктом дослідження є процес управління економічною безпекою підприємства ТОВ «Гермес Світ».

Предметом дослідження є теоретичні та практичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства.

В даній роботі теоретичною та методологічною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних вчених, нормативно-правові акти, що регламентують діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання, електронні ресурси мережі Інтернет.

В кваліфікаційній роботі бакалавра були використані відомості діяльності ТОВ «Гермес Світ», зокрема статистичні дані про результати діяльності товариства, відомості з мережі Інтернет.

Для вирішення поставлених в роботі завдань були використані наступні наукові методи: загальнонаукові методи системного підходу, аналізу та синтезу, систематизації та порівняння, метод експертних оцінок.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретичні аспекти розвитку категорії «система економічної безпеки підприємства»

Функціонування сучасних суб'єктів підприємництва характеризується впливом численних факторів, які дуже часто визначають напрямки їх діяльності та формують траєкторію розвитку підприємства. Багато факторів несуть різного роду загрози та ризики діяльності, інші – невизначеність. Окремі фактори можуть носити іноді навіть руйнівний характер.

Система економічної безпеки підприємства спрямована на усунення впливу негативних факторів, на подолання результатів дії цих факторів та забезпечення умов для стабільної діяльності підприємства та його розвитку. Саме тому дослідження категорії «економічна безпека підприємства» є сьогодні одним із центральних напрямів дослідження в наукових колах.

Економічна безпека підприємства являє собою здатність суб'єкта господарювання вчасно реагувати на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які можуть нести загрозу їх діяльності чи шкоду окремим аспектам їхнього функціонування.

Інтенсивність впливу факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства та загалом його діяльність залежить від формату самої діяльності та стану системи економічної безпеки.

До факторів внутрішнього середовища, які мають описаний нами вплив відносять: фінансова та ресурсна забезпеченість діяльності, матеріально-технічне забезпечення, кадрове забезпечення та рівень досвідченості працівників, якість виробничих ресурсів та наявність сучасних виробничих потужностей, налагодженість технологічного процесу, стан інформаційно-аналітичної системи підприємства, стан комунікативної взаємодії між усіма

ланками управління та структурними підрозділами, колективна атмосфера, інвестиційний клімат безпосередньо на підприємстві тощо.

До зовнішніх факторів відносяться: динамічність та невизначеність зовнішнього середовища, рівень взаємодії з основними контрагентами (постачальниками, споживачами, інвесторами, конкурентами, посередниками тощо), законодавча система, зокрема в розрізі господарського та податкового законодавства, митне та екологічне законодавство, державна політика щодо підтримки вітчизняного бізнесу, інвестиційна політика держави та інвестиційна привабливість самого підприємства, рівень платоспроможності населення, рівень інфляції та курс національної валюти тощо.

Фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, що чинять вплив на стан системи економічної безпеки підприємства зображені на рисунку 1.1.

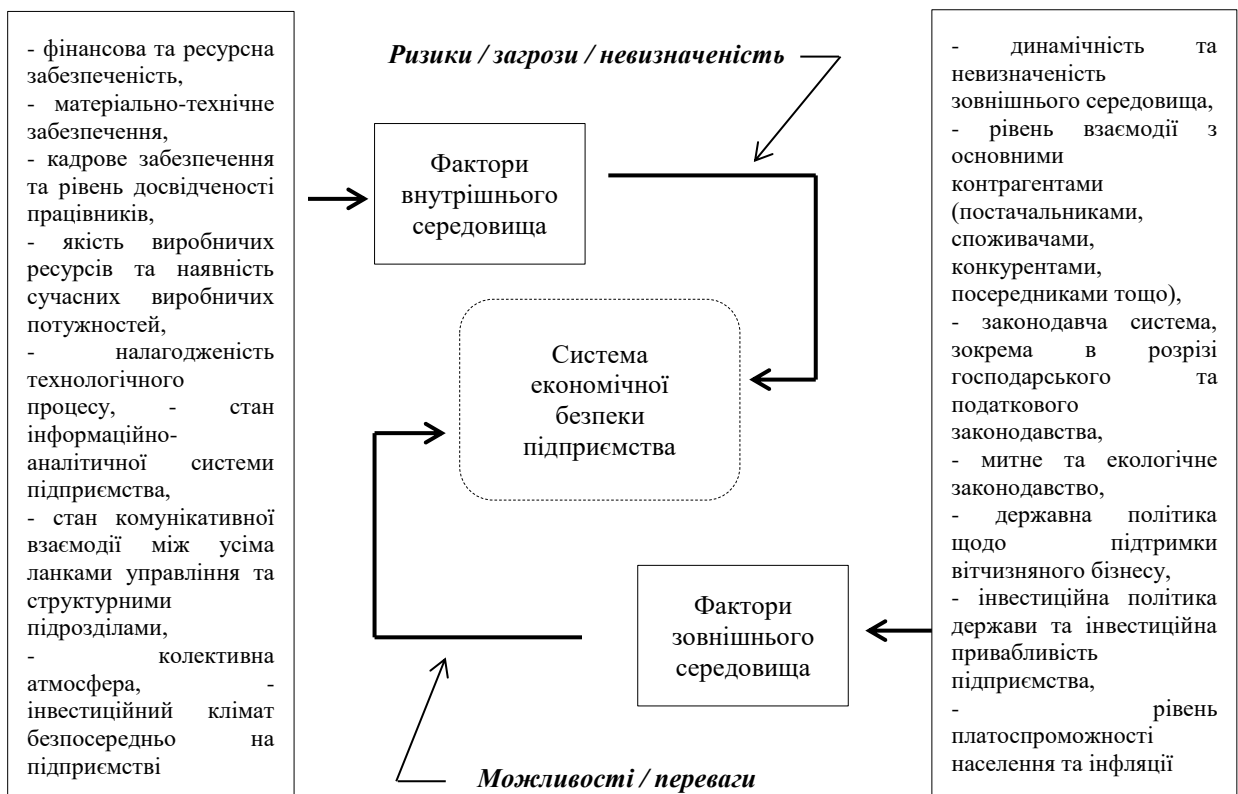

Рисунок 1. 1 – Фактори впливу на систему економічної безпеки підприємства внутрішнього та зовнішнього середовища

*сформовано автором

Досліджуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства, науковці поділяють їх на групи, класифікуючи за певними ознаками. Так, наприклад, найпростішим варіантом, запропонованим колективом авторів [10] є розподіл на дві групи – зовнішні та внутрішні фактори, якого ми зокрема і дотрималися описуючи фактори впливу (рис.1.1.). Автори дають пояснення, що підприємства можуть реалізовувати певні дії і таким чином регулювати внутрішні фактори, зменшуючи рівень їх негативного впливу. Адже внутрішні фактори є гнучкими. Зовнішні фактори, на відміну від внутрішніх не мають властивості гнучкості і не піддаються впливу з боку суб'єктів господарювання. Тому їх вплив є певною мірою мало контрольованим підприємствами.

Т. Васильців пропонує відносити усі фактори впливу до наступних груп [8]:

- позитивні та негативні фактори (в залежності від характеру впливу на систему економічної безпеки);
- зовнішні та внутрішні (залежно від середовища походження факторів);
- прямі та непрямі (залежно від опосередкованості впливу);
- об'єктивні та суб'єктивні (залежно від наявності цілеспрямованих дій особи / осіб, чи об'єктивних ситуацій).

В наукових працях О. Арєф'євої можна побачити поділ факторів впливу на економічну безпеку підприємства наступним чином [5]:

- макроекономічні фактори;
- ринкові фактори;
- виробничо-операційні;
- фінансово-інвестиційні;
- кадрово-управлінські;
- маркетингово-комерційні;
- нормативно-правові фактори.

Варто пам'ятати, що фактори як і зовнішнього середовища, так і внутрішнього можуть нести і ризики діяльності підприємства, і нові можливості для діяльності та розвитку. Такої думки дотримується науковця Л. Шемаєва, яка визначає економічну безпеку підприємства як «характеристику суб'єкта господарювання, що відображає його здатність реалізувати власні життєво-важливі економічні інтереси (виживання, функціонування та розвиток) при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих та потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище» [26].

Тому перед системою економічної безпеки постає завдання безперервного моніторингу стану внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства для своєчасного розпізнавання ризиків та загроз і їх ефективного знешкодження, а також визначення тих можливостей, які будуть використанні для удосконалення діяльності суб'єкта.

До основних завдань системи економічної безпеки підприємства можна віднести наступні:

- діагностика стану функціонування суб'єкта господарювання;
- виявлення факторів негативного впливу на діяльність підприємства;
- забезпечення та підтримка ефективної системи управління;
- захист економічних інтересів підприємства;
- підтримка інформаційно-аналітичної системи, формування бази даних з можливими «проблемними зонами» діяльності;
- формування бази превентивних заходів для своєчасної реакції на негативні фактори впливу;
- розробка та впровадження заходів з усунення наслідків реалізації негативних факторів;
- виявлення факторів впливу, що несуть певні можливості для розвитку підприємства та покращення його функціонування.

В науковій літературі сьогодні можна знайти чимало робіт, в яких будуть описані складові економічної безпеки підприємства. Однак, варто

зауважити, що потрібно чітко розуміти, що не всі складові можуть бути однаково значущими для усіх підприємств. Саме тому, на нашу думку, необхідно виділити саме ті функціональні складові, що мають бути враховані при формуванні системи економічної безпеки кожного суб'єкта господарювання (рис.1.2).

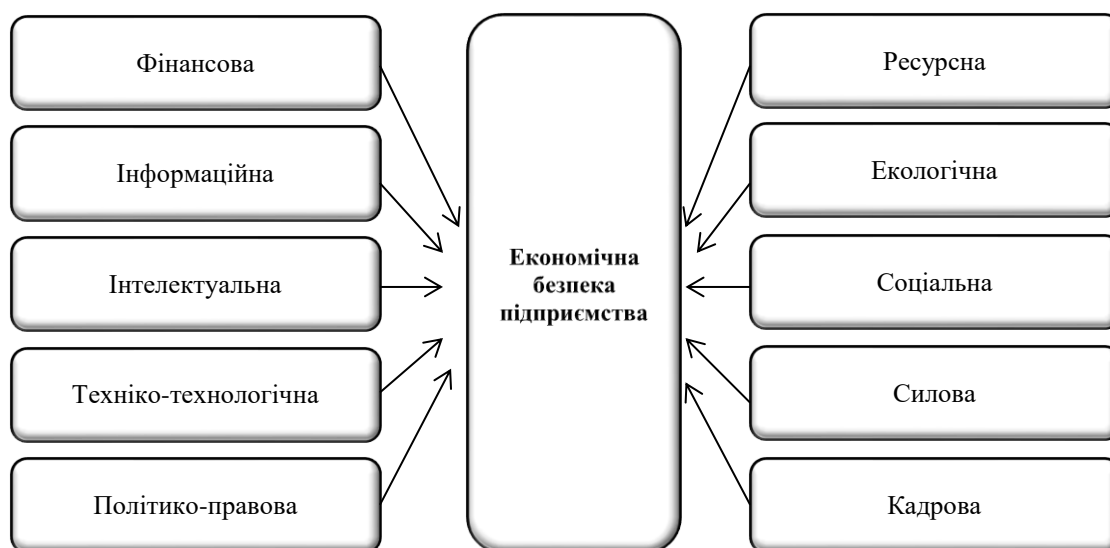

Рисунок 1.2 – Функціональні складові економічної безпеки підприємства

*сформовано автором на основі наукових джерел [15;17]

До функціональних складових економічної безпеки підприємства відносять:

- фінансова складова;
- інформаційна складова;
- інтелектуальна складова;
- техніко-технологічна складова;
- політико-правова;
- ресурсна складова;
- екологічна складова;
- соціальна складова, в тому числі й безпека праці;
- силова складова;

- кадрова складова.

Таким чином, в процесі формуванні системи економічної безпеки підприємства варто пам'ятати, що поняття «економічна безпека підприємства» є комплексним поняттям. Тому врахування основних функціональних складових, зазначених вище, є обов'язковим етапом в даному процесі.

1.2 Наукові підходи до трактування «економічна безпека підприємства»

В науковій літературі міститься сьогодні велика кількість трактувань поняття «економічна безпека підприємства». Здебільшого науковці розглядають його як:

- стійкість функціонування підприємства;
- найбільш ефективне використання ресурсів;
- захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз;
- захищеність економічних інтересів підприємства;
- наявність конкурентних переваг [7; 11; 14;16;].

Так, Н. Гапак розглядає економічну безпеку підприємства як: «комплексну характеристику, під якою розуміють рівень захищеності всіх видів потенціалу підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, що забезпечує стабільне функціонування та ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства» [9].

На думку Т. Рудої, «економічна безпека підприємства – це здатність суб'єкта господарювання забезпечити стійкий розвиток в умовах економічної нестабільності» [20].

Т. Васильців визначає економічну безпеку підприємства як: «такий стан функціонування, за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найбільш

ефективне використання ресурсів, інтелектуального і кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку, можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього внутрішнього середовища його функціонування» [7].

З авторської позиції Є. Рудніченка економічна безпека підприємства визначається як: «стан захищеності життєво важливих інтересів суб'єкта господарювання, що досягається шляхом гармонізації взаємовідносин із суб'єктами зовнішнього впливу та оптимізації внутрішньосистемних процесів і дозволяє за рахунок адаптації функціонувати та розвиватися підприємству в умовах об'єктивно існуючих невизначеностей, загроз та ризиків» [21].

Усі існуючі трактування поняття «економічна безпека підприємства» відповідають певному науковому підходу. Найбільш поширені наукові підходи представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Наукові підходи до трактування поняття «економічна безпека підприємства»

Назва підходу	Характеристика підходу	Фактори негативного впливу	Об'єкти впливу
1	2	3	4
Захисний підхід	Стан захищеності суб'єкта господарювання в цілому та окремих аспектів його діяльності	Загроза, ризики, чинники зовнішнього середовища, стан невизначеності	Підприємство загалом, його інтереси та потенціал
Ресурсно-функціональний підхід	Повне та ефективне використання корпоративних ресурсів, зменшення негативного впливу факторів зовнішнього середовища	Загрози та ризики зовнішнього та внутрішнього середовища	Корпоративні ресурси підприємства
Процесний підхід	Ефективне управління усіма процесами діяльності підприємства	Фактор внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства	Окремі процеси на підприємстві та діяльність в цілому

Кінець таблиці 1.1

Стійкісний підхід	Стабільний розвиток суб'єкта господарювання, його фінансова стійкість	Внутрішні та зовнішні загрози	Діяльність підприємства, його розвиток та цілі
Конкурентний підхід	Наявність конкурентних переваг підприємства	Зміни в навколишньому середовищі	Стан економічної системи
Стратегічний підхід	Досягнення стратегічних цілей діяльності, реалізація стратегічних інтересів	Наявні та потенційні ризики та загрози	Стратегічні інтереси підприємства
Гармонізаційний підхід	Гармонізація інтересів суб'єкта господарювання та суб'єктів зовнішнього середовища	Наявні та потенційні ризики та загрози	Економічні інтереси підприємства

*сформовано автором на основі опрацювання джерел літератури

Як видно з таблиці 1.1, найбільш поширеними науковими підходами є: захисний підхід, ресурсно-функціональний, процесний, стійкісний підхід, конкурентний підхід, стратегічний та гармонізаційний.

Відповідно до захисного підходу, економічна безпека підприємства є не що іншим, як стан захищеності функціонування підприємства від згубного впливу різноманітних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Прихильники даного підходу трактують поняття «економічна безпека підприємства» як: «стан захищеності підприємства від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх погроз, дестабілізаційних чинників, за якого забезпечується стійка реалізація основних комерційних інтересів і цілей статутної діяльності» [18].

Очевидно, що основними об'єктами захисту від негативного впливу дестабілізаційних чинників за даним підходом є підприємство в цілому, його розвиток, економічні цілі та місія діяльності.

Згідно ресурсно-функціонального підходу, економічна безпека підприємства характеризується можливістю найбільш ефективно використати корпоративні ресурси суб'єкта діяльності. І саме тому під вплив ризиків та загроз підпадають корпоративні ресурси підприємства.

Даний підхід передбачає також те, що до системи економічної безпеки підприємства важливо враховувати основні функціональні складові: фінансову, інформаційну, інтелектуальну, техніко-технологічну, екологічну, силову, політико-правову, ресурсну, соціальну, екологічну, кадрову, що ми описували в попередньому підрозділі роботи. Такі складові є невід’ємними елементами системи економічної безпеки і мають бути враховані при її формуванні та функціонуванні.

Процесний підхід передбачає, що об’єктами захисту від негативного впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на підприємстві є як окремі аспекти чи процеси діяльності, так і загалом діяльність. Економічна безпека підприємства – це «здатність системи внутрішнього механізму підприємства запобігти збитку життєво важливих принципів його діяльності, навіть при несприятливих умовах розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів» [19].

Прихильники стійкісного наукового підходу тлумачать економічну безпеку як: «стійке, яке протидіє впливу руйнівних чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ, поточне функціонування підприємства за умови максимально безризикового використання ресурсів і можливостей, орієнтації на базові цілі та стратегію, наслідком чого є нарощування високого потенціалу розвитку» [22].

Конкурентний підхід передбачає, що економічна безпека підприємства характеризується таким станом функціонування, «за якого підприємство і його продукція є конкурентоспроможними на ринку та одночасно гарантується: найбільш ефективне використання ресурсів, інтелектуального і кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку; можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування» [8].

Відповідно до стратегічного наукового підходу забезпечення економічної безпеки – це процес досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства, реалізації його інтересів всупереч впливу існуючих та

потенційних ризиків та загроз. Відповідно, об'єктом захисту від негативного впливу є стратегічні цілі та інтереси підприємства. Основною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є створення усіх умов для довгострокової ефективної діяльності підприємства шляхом захисту від негативного впливу ризиків та загроз, а також через вчасне використання усіх можливостей, які надаються підприємству зовнішнім та внутрішнім середовищем.

Г. Козаченко, В. Пономарьов та О. Ляшенко, які є представниками та авторами гармонізаційного підходу вважають, що економічна безпека підприємства – це «міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища та їх часткова захищеність від загроз» [12].

Узагальнюючи результати дослідження наукових підходів до трактування категорії «економічна безпека підприємства», можна визначити, що найчастіше об'єктами негативного впливу є існуючі та потенційні ризики та загрози, негативні фактори зовнішнього середовища, дестабілізаційні чинники та невизначеність внутрішніх та зовнішніх умов функціонування підприємства.

До об'єктів захисту найчастіше науковці відносять діяльність підприємства, його конкурентні переваги та ресурси, стабільне функціонування та розвиток, економічні інтереси та стратегічні цілі діяльності.

Таким чином, аналіз наукових підходів до тлумачення економічної безпеки підприємства як наукової категорії виявив чималу кількість варіантів визначень даного поняття. З одного боку це породжує питання про необхідність більш детального вивчення природи економічної безпеки та діяльності підприємств, а з іншого така варіативність поглядів свідчить про те, що поняття «економічна безпека підприємства» є комплексним, яке не можна розглядати обмежено, виділяючи якийсь один аспект функціонування чи розвитку підприємства.

1.3 Управління системою економічної безпеки підприємства

Основною метою управління системою економічної безпеки підприємства є забезпечення ефективного функціонування підприємства та його стабільного і динамічного розвитку, забезпечення захищеності економічних інтересів та досягнення стратегічних цілей.

На думку автора [6], «під системою економічної безпеки підприємства розуміють комплекс організаційно-управлінських, технологічних, технічних, профілактичних і маркетингових заходів, спрямованих на кількісну і якісну реалізацію захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз».

Основним завданням системи економічної безпеки є реалізація даного комплексу заходів для попередження, вчасного виявлення та знешкодження негативного впливу різноманітних дестабілізуючих чинників задля забезпечення ефективної діяльності та конкурентоздатності підприємства на ринку. Крім того до основних завдань системи економічної безпеки підприємства науковці відносять:

- безперервний моніторинг показників стану внутрішнього та зовнішнього середовища;
- прогнозування результатів впливу змін навколишнього середовища на функціонування підприємства;
- забезпечення захисту та збереження матеріальних цінностей підприємства;
- виявлення деструктивних чинників з боку дій основних контрагентів (постачальників, конкурентів, партнерів, споживачів);
- протидія виявленим деструктивним чинникам;
- захист конфіденційної інформації та комерційної таємниці підприємства тощо [23].

В наукових колах прослідковується думка, що при формуванні концепції управління системою економічної безпеки підприємства важливо дотримуватися певних правил, а саме:

- чітко формулювати мету та завдання системи економічної безпеки;
- визначати раціональні критерії економічної безпеки підприємства;
- дотримуватися методів та шляхів досягнення визначених критеріїв;
- дотримуватися узгодженості системи економічної безпеки із загальносвітовими тенденціями суспільних відносин.

Управління економічною безпекою підприємства, на думку Ю. Уса [25], «є складним динамічним процесом, що поєднує функції управління підприємством (організація, мотивація, контроль, планування та регулювання) з використанням ресурсів підприємства з метою розробки стратегії функціонування відповідно до загроз зовнішнього та внутрішнього середовищ».

В процесі управління системою економічної безпеки мають бути враховані численні фактори, а саме:

- особливості функціонування підприємства (галузь промисловості, сегмент ринку, на якому функціонує підприємство, матеріально-технічну та ресурсну забезпеченість, обсяги фінансових ресурсів тощо);
- стан ринку ресурсів і продукції, що виготовляє підприємство;
- стан зовнішнього середовища (рівень конкуренції, відносини з партнерами та постачальниками, настрої інвесторів та споживачів);
- законодавчі аспекти функціонування (стан податкового та митного законодавства, інвестиційна політика, рівень податкового навантаження тощо);
- наявність та стан засобів, які забезпечують економічну безпеку підприємства, їх відповідність виявленим ризикам та загрозам тощо.

При формуванні заходів з управління системою економічної безпеки підприємства варто враховувати принципи, на яких мають ґрунтуватися такі заходи. Це принципи комплексності, безперервності, законності, економічності, плановості, взаємодії, компетентності, гласності та конфіденційності, превентивності.

На рисунку 1.3 зображено більш детальну характеристику зазначених принципів.

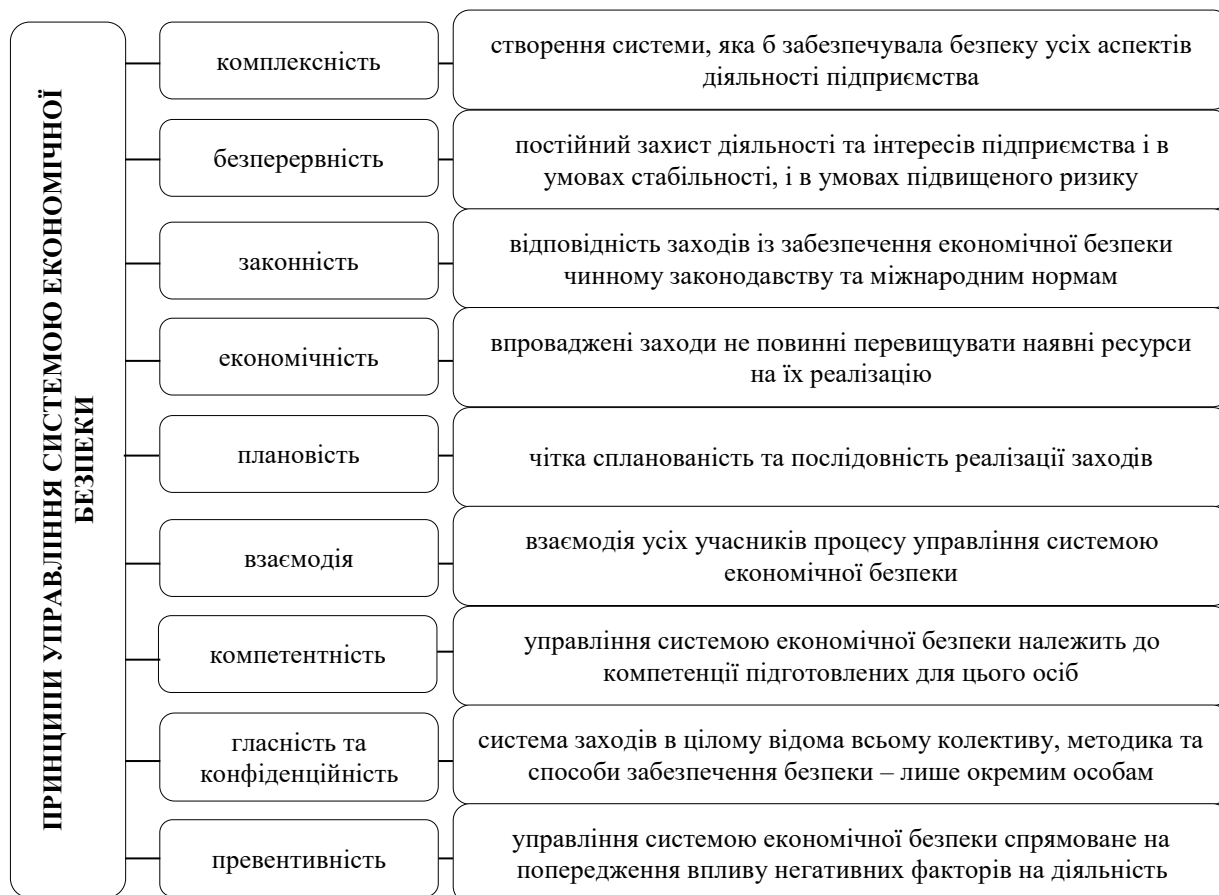

Рисунок 1.3 – Принципи управління системою економічної безпеки підприємства

*сформовано автором на основі опрацювання наукових джерел

До основних принципів управління системою економічної безпеки підприємства науковець Т.Ткаченко відносить також принципи [23]:

- цілеспрямованості, що передбачає поєднання цілей розвитку та діяльності підприємства з цілями економічної безпеки. Адже, на думку автора, усі рішення, які приймаються в межах управління економічною безпекою мають вплив на результати діяльності самого підприємства;

- принцип адаптивності – можливості швидкого пристосування до змін умов діяльності;

- принцип інтегрованості, який передбачає, що управління системою економічної безпеки є частиною системи менеджменту підприємства і всі рішення, які приймаються в системі економічної безпеки впливають на управління підприємством загалом;

- оперативності – можливість системи економічної безпеки підприємства вчасно та швидко проявляти адекватну реакцію на дію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

В сучасних умовах функціонування та розвитку соціально-економічних систем управління системою економічної безпеки є необхідним кроком в діяльності кожного суб'єкта господарювання з огляду на наступні чинники:

- невизначеність умов функціонування та постійні їх зміни;
- динамічність розвитку суспільних відносин;
- безперервна взаємодія підприємства із зовнішнім середовищем, яке повне факторів, що можуть чинити деструктивний вплив на систему економічної безпеки;
- наявність «вузьких» місць в процесі функціонування підприємства, яке вимагає постійного моніторингу з боку системи економічної безпеки;
- вимоги тенденцій сьогодення щодо розвитку економічних систем тощо.

Таким чином, управління системою економічної безпеки викликано сьогодні потребою здійснення постійного моніторингу впливу несприятливих факторів на діяльність підприємства. Лише раціональне управління системою може забезпечити ефективне функціонування підприємства та його розвиток, захист економічних інтересів та підвищення конкурентоспроможності.

2 ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ» М.ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

2.1 Аналіз законодавчих аспектів функціонування товариств з обмеженою відповідальністю

Товариство з обмеженою відповідальністю – це «комерційна організація, утворена за узгодженням не менше ніж двох громадян або юридичних осіб шляхом об'єднання їхніх вкладів з метою здійснення спільної господарської діяльності» [24]. Перевага даного типу організацій є значно менший розмір статутного капіталу, необхідного для їх реєстрації.

Іншими словами, товариство з обмеженою відповідальністю – це товариство, що має статутний фонд, розділений на частки, розмір яких визначається установчими документами.

Сьогодні діяльність товариств регламентується широким полем законодавчих актів.

Основним нормативно-правовим актом, що «визначає правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю, порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників» [3] є Закон України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю» [3]. Даний Закон визначає правовий порядок створення даних товариств, засади управління, порядок скликання та проведення загальних зборів учасників товариства, порядок прийняття управлінських рішень загальними зборами, порядок виділу товариства та його припинення.

Іншим важливим документом, що регламентує діяльність товариств є Господарський кодекс України [1]. Саме положення Кодексу регламентують основні засади господарювання в Україні та регулюють господарські відносини, які виникають в процесі організації та здійснення господарської

діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Податковий Кодекс України [4] – один із основних законодавчих актів, який також регламентує діяльність вітчизняних товариств. Саме даний Кодекс регулює питання формування та підтримки відносин в сфері справляння податків і зборів. Зокрема «визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків а зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків та зборів, а також відповідальність за порушення податкового законодавства [4].

Законодавча сфера є одним із факторів зовнішнього середовища, яке може нести певний негативний вплив на діяльність товариств, що може проявлятися у невизначеності їх діяльності. Якщо більш детально розглядати це питання, то, цілком зрозуміло, що не саме законодавство є фактором впливу, а зміни, які відбуваються в ньому. До таких змін не завжди підприємствам вдається вчасно та без втрат адаптуватися.

Таким чином, варто звернути увагу, на ті аспекти нормативно-правових актів, що можуть мати такий негативний вплив на функціонування товариств.

В Законі України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю» [3] містяться положення щодо статуту товариств, а саме питання зменшення переліку обов'язкової інформації в статуті. Так, в законі передбачено про необхідність зазначення в статуті лише найменування товариства (повного та скороченого), переліку органів управління та їхніх повноважень, порядку прийняття управлінських рішень та порядок вступу та виходу із товариства. Так, в статуті більше не відображаються перелік учасників та розмір їх часток. З однієї сторони – такий мінімум дає можливість спростити значно процедуру внесення змін про юридичну особу, а з іншого – можуть виникати непорозуміння між

бізнес-партнерами та можливість одних із них захопити контроль над товариством.

Іншим питанням є корпоративні договори, які, відповідно до Закону, не потребують нотаріального засвідчення. В даному випадку такий договір легко фальсифікувати. Це може потягнути дуже негативні наслідки для діяльності товариства загалом.

Ще одним вкрай важливим питанням є зміни до статуту товариства. Відповідно до Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю»[3] товариства мають можливість ухвалювати зміни до статуту, але в той же час Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [2] передбачає затвердження будь-яких змін до статуту лише в його новій редакції.

Крім того, в Законі України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю» містяться не зовсім зрозумілі норми щодо виходу учасника з товариства, який має менше 50% у статутному капіталі. Так, відповідно до Закону, немає потреби збирати загальні збори та отримувати дозвіл на вихід. Потрібно лише внести зміни до статуту.

Сьогодні товариства з обмеженою відповідальністю є досить популярною формою ведення господарської діяльності в Україні, тому ризики, які можуть виникати із причини неправильного трактування законодавчих актів, чи неоднозначність окремих правових питань можуть мати вагомий вплив на функціонування таких комерційних організацій.

2.2 Загальна характеристика діяльності ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ» м. Хмельницький

Товариство з обмеженою відповідальністю «Гермес Світ» зареєстроване за адресою Хмельницька область, Хмельницький район, м. Хмельницький, вул.. Чорновола В.

Товариство було засноване 29.07.2022 року. Товариство є недержавної форми власності.

Основним видом діяльності ТОВ «Гермес Світ» відповідно до КВЕД є 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

До інших видів діяльності товариства можна віднести:

- діяльність посередників у торгівлі товарами широкого асортименту;
- оптова торгівля зерном, необробленим тютюном і кормами для тварин;
- оптова торгівля напоями;
- неспеціалізована оптова торгівля;
- роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- вантажний автомобільний транспорт;
- складське господарство;
- інша допоміжна діяльність у сфері транспорту;
- діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування;
- обслуговування напоями;
- надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна;
- рекламні агентства;
- посередництво в розміщенні реклами в засобах масової інформації;

- дослідження кон'юнктури ринку та виявлення громадської думки;
- надання в оренду машин і устаткування, у тому числі комп'ютерів.

За даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб розмір статутного капіталу ТОВ «Гермес Світ» становить 5 500 000,0 грн.

Середня кількість працівників ТОВ «Гермес Світ» становить 241 особа.

Управління ТОВ «Гермес Світ» здійснює його засновник або уповноважена ним особа. Всі управлінські рішення є обов'язковими до виконання працівниками, однак крім тих випадків, коли такі рішення є незаконними та суперечать основним законодавчим нормам.

Органами управління ТОВ «Гермес Світ» є загальні збори учасників та директор.

Саме до повноважень загальних зборів учасників товариства відповідно до ч.1.ст. 30 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» належить [3]:

- визначення основних напрямків діяльності товариства;
- внесення змін до статуту товариства;
- зміна розміру статутного капіталу товариства;
- затвердження грошової оцінки не грошового вкладу учасника;
- перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених законодавством;
- обрання та припинення повноважень наглядової ради товариства або окремих членів наглядової ради встановлення розміру винагороди членам наглядової ради товариства;
- обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу (всіх чи окремо одного або декількох з них), встановлення винагороди членам виконавчого органу товариства;
- визначення форм контролю на нагляду за діяльністю виконавчого органу товариства;

- створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності;
- прийняття рішення про придбання товариством частки (частини частки) учасника;
- затвердження результатів діяльності товариства за рік або інший період;
- розподіл чистого прибутку товариства, прийняття рішення про виплату дивідендів;
- прийняття рішення про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства;
- прийняття рішення щодо обліку або припинення обліку часток товариства в обліковій системі часток;
- прийняття інших рішень, віднесених законом до компетенції загальних зборів учасників [3].

Розглянемо баланс ТОВ «Гермес Світ» станом на 31 грудня 2022 року (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Баланс товариства станом на кінець 2022 року (тис.грн)

Актив	На кінець звітного року
1	2
I. Необоротні активи	
Нематеріальні активи	293,3
Первісна вартість	307,3
Накопичена амортизація	(14,0)
Незавершені капітальні інвестиції	-
Основні засоби:	-
первісна вартість	213,5
знос	(213,5)
Довгострокові біологічні активи	-
Довгострокові фінансові інвестиції	-
Інші необоротні активи	-

Продовження таблиці 2.1

Усього за розділом I	293,3
II. Оборотні активи	-
Запаси:	37888,8
у тому числі готова продукція	37888,8
Поточні біологічні активи	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	10592,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-
у тому числі з податку на прибуток	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	4357,9
Поточні фінансові інвестиції	-
Гроші та їх еквіваленти	3753,9
Витрати майбутніх періодів	342,2
Інші оборотні активи	5611,4
Усього за розділом II	62546,8
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	
Баланс	62840,1
Пасив	
1	2
I. Власний капітал	
Зареєстрований (пайовий) капітал	5500,0
Додатковий капітал	-
Резервний капітал	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	798,5
Неоплачений капітал	-
Усього за розділом I	6298,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	-
III. Поточні зобов'язання	
Короткострокові кредити банків	-
Поточна кредиторська заборгованість за:	
довгостроковими зобов'язаннями	15212,0
товари, роботи, послуги	20402,9
розрахунки з бюджетом	1070,4
у тому числі з податку на прибуток	175,3
розрахунками зі страхування	-
розрахунками з оплати праці	396,4
Доходи майбутніх періодів	-
Інші поточні зобов'язання	19459,9
Усього за розділом III	56541,6
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	-
Баланс	62840,1

З таблиці 2.1 видно, що найбільша питома вага в структурі активів належить оборотним активам – 62546,8 тис. грн. Питома вага необоротних активів в 2022 році становила 293,3 тис. грн.

На рисунку 2.1 зображено структуру оборотних активів ТОВ «Гермес Світ»

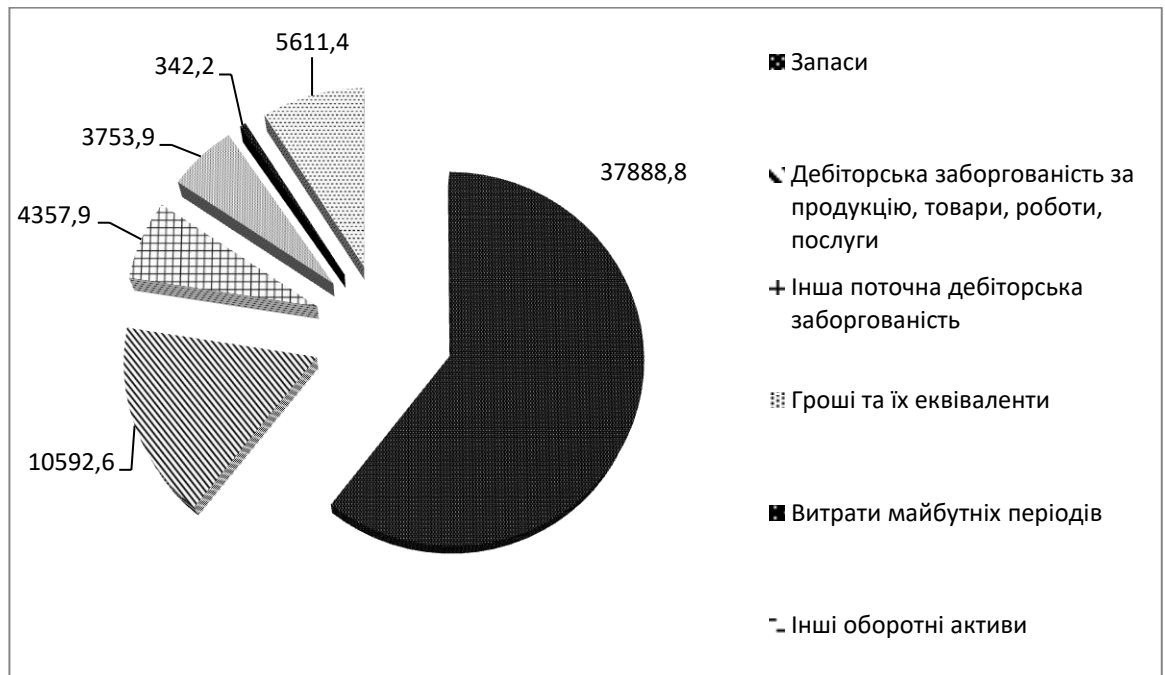

Рисунок 2.1 – Структура оборотних активів ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ»

Як видно з рисунку 2.1 найбільшу частку оборотних активів складають запаси. Інші статті мають значно менші показники.

Джерелом формування фінансових ресурсів товариств з обмеженою відповідальністю є дохід, який був одержаний з усіх видів господарської діяльності, що передбачені статутом, кошти від продажу майна, цінних паперів, внески учасників товариства, кредитні ресурси, а також інші надходження, не заборонені законодавством.

Для більш детального аналізу розглянемо звіт про фінансові результати ТОВ «Гермес Світ» за основним видом діяльності товариства (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2 – Звіт про фінансові результати за 2022 рік

Показник	Од. виміру	Значення
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн	140 897,9
Інші операційні доходи	тис. грн	398,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн	130 221,1
Валовий прибуток	тис. грн	10 676,8
Інші операційні витрати	тис. грн	10 101,3
Фінансовий результат до оподаткування	тис. грн	973,8
Податок на прибуток	тис. грн	175,3
Чистий прибуток (збиток)	тис. грн	798,5

З таблиці видно, що чистий дохід товариства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в 2022 році становив 140 897, 9 тис. грн. Також інші операційні доходи становили – 398, 3 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) становила 130 221,1 тис. грн.

Прибуток товариства утворюється з надходжень від усіх видів господарської діяльності після процесу покриття матеріальних витрат та витрат на оплату праці.

Так, валовий прибуток ТОВ «Гермес Світ» за аналізований період дорівнював 10 676,8 тис. грн.

Чистий прибуток – це саме той показник, який показує економічну вигоду, яку отримують власники товариства. Чистий прибуток, одержаний після здійснення усіх необхідних платежів, залишається в повному розпорядженні товариства. І за 2022 р. в ТОВ «Гермес Світ» даний показник становив 798,5 тис. грн.

У зв'язку з тим, що досліджуване товариство було створене в 2022 році, немає можливості зробити детальний порівняльний аналіз його діяльності за останні роки. Однак, вважаємо за доцільне зробити SWOT-аналіз середовища функціонування ТОВ «Гермес Світ» та стан його економічної безпеки.

2.3 Дослідження факторів впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ на систему економічної безпеки підприємства з використанням методики SWOT-аналізу

Як було зазначено в попередніх розділах роботи, фактори як внутрішнього середовища, так і зовнішнього можуть нести для функціонування підприємства не лише ризики та загрози, а й певні можливості. Тому система економічної безпеки покликана вчасно розпізнавати усі ризики та нейтралізувати їх, і своєчасно розгледіти можливості та успішно їх використати в діяльності та розвитку підприємства.

Для визначення стану внутрішнього та зовнішнього середовища найчастіше і науковці, менеджмент підприємств використовують SWOT-аналіз.

Метою SWOT-аналізу є здійснення експертної оцінки діагностики стану ділового середовища для виявлення саме негативних чинників впливу, а також можливостей та тенденцій розвитку підприємства. Результати SWOT-аналізу мають забезпечити менеджмент підприємства актуальною інформацією для подальшого прийняття ними управлінських рішень.

Здійснюючи аналіз важливо не просто розкрити суть загрози чи можливостей, а ще й оцінити ступінь їх впливу та ймовірність реалізації.

В таблиці 2.3 представлено зовнішні можливості та загрози, що мають вплив на систему економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ». В таблиці зазначено елементи від найбільш значимого до менш значимого.

Таблиця 2.3-Зовнішні можливості та загрози для ТОВ «Гермес Світ»

№	Можливості	№	Загрози
1	Розширення мережі збуту	1	Військовий стан та військові дії
2	Збільшення попиту	2	Збільшення конкуренції
3	Використання новітніх інформаційних технологій	3	Зниження доходів населення
4	Розширення сфери діяльності	4	Підвищення цін на сировину
		5	Економічний спад в країні

В таблиці 2.4 надана характеристика сильних та слабких сторін ТОВ «Гермес Світ», які ми визначили з проведеного аналізу в попередніх розділах.

Таблиця 2.4 – Сильні та слабкі сторони ТОВ «Гермес Світ»

№	Сильні сторони	№	Слабкі сторони
1	Налагоджена мережа збуту	1	Висока собівартість продукції
2	Кваліфікований персонал	2	Висока вартість / Перебої з енергоресурсами
3	Широкий асортимент продукції	3	Недосконала рекламна політика
4		4	Недостатність мотивації персоналу
		5	Відсутність маркетингових досліджень

Сформуємо матрицю SWOT-аналізу (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – SWOT-аналіз для ТОВ «Гермес Світ»

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Чітка стратегія розвитку 2. Кваліфікований персонал 3. Широкий асортимент продукції 4. Використання новітніх інформаційних технологій	1. Висока собівартість продукції 2. Висока вартість / Перебої з енергоресурсами 3. Недосконала рекламна політика 4. Недостатність мотивації персоналу 5. Відсутність маркетингових досліджень
Можливості	Загрози
1. Розширення мережі збуту 2. Збільшення попиту 3. Розширення сфери діяльності	1. Військовий стан та військові дії 2. Збільшення конкуренції 3. Зниження доходів населення 4. Підвищення цін на сировину 5. Економічний спад в країні

Таким чином, на основі встановлення взаємозв'язків між сильними і слабкими сторонами та зовнішніми можливостями і загрозами можна визначити напрямок розвитку товариства та зокрема його системи економічної безпеки. Для цього ми сформували розширену матрицю SWOT-аналізу (таблиця 2.6). Так, на перетині розділів буде утворено наступні поля:

- Поле «СіМ» - сила та можливості;
- Поле «СіЗ» - сила та загрози;
- Поле «СЛіМ» - слабкі сторони і можливості;
- Поле «СЛіЗ» - слабкі сторони та загрози.

Таблиця 2.6 – Розширена матриця SWOT-аналізу

Зовнішнє середовище Внутрішнє середовище	Можливості	Загрози
		1. Розширення мережі збуту 2. Збільшення попиту 3. Розширення сфери діяльності
Сильні сторони	СіМ	СіЗ
1. Чітка стратегія розвитку 2. Кваліфікований персонал 3. Широкий асортимент продукції 4. Використання новітніх інформаційних технологій	1. Кваліфікований персонал та чітка стратегія розвитку дозволить розширити ринки збуту. 2. Широкий асортимент та використання новітніх інформаційних технологій дозволять розширити мережу збуту.	1. Чітка стратегія розвитку, широкий асортимент продукції та кваліфікований персонал забезпечать конкурентоспроможність на ринку.
Слабкі сторони	СЛіМ	СЛіЗ
1. Висока собівартість продукції 2. Висока вартість / перебої з енергоресурсами 3. Недосконала рекламна політика 4. Недостатність мотивації персоналу 5. Відсутність маркетингових досліджень	1. Розширення мережі збуту і асортименту призведе до збільшення витрат. 2. Недосконала рекламна політика створюватиме ризики в процесі розширення мережі збуту	1. Військовий стан та військові дії, а також перебої з енергопостачанням становить загрозу діяльності товариства в цілому. 2. Недостатність мотивації персоналу та економічний спад в країні може спричинити кадрові ризики діяльності. 3. Висока собівартість продукції та підвищення цін на електроенергію може спричинити збільшення цін на продукцію та зменшення попиту. 4. Відсутність маркетингових досліджень та збільшення конкуренції може призвести до втрати ринкових позицій.

Таким чином, розглядаючи результати SWOT-аналізу, представлені в таблиці 2.6, варто вказати на визначальне значення полів СіМ та СЛіЗ. Оскільки поле СіМ є своєрідними можливостями для товариства, якими потрібно скористатися для удосконалення діяльності та розвитку. Поле СЛіЗ - це потенційні ризики та загрози для діяльності товариства, на що має бути звернена увага системи економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ».

3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТОВ «ГЕРМЕС СВІТ»

3.1. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства

Сьогодні формування ефективної системи економічної безпеки підприємства повинно розпочинатися з визначення ролі інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки.

Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства – це вид діяльності системи економічної безпеки, спрямованої на реалізацію певних заходів в інформаційному та аналітичному аспекті з метою протидії ризикам та загрозам діяльності підприємства.

На думку автора [13], інформаційно-аналітичне забезпечення системи економічної безпеки підприємства передбачає реалізацію наступних заходів:

- збір та систематизацію інформаційних ресурсів;
- формування та підтримку комунікативних зв'язків в середині організації та між підприємством та зовнішнім середовищем;
- аналітичну обробку інформаційних даних та приведення їх у відповідну форму, придатну для наступного використання;
- прийняття управлінських рішень в системі економічної безпеки підприємства;
- оцінку результатів прийняття управлінських рішень та їх впливу на систему економічної безпеки підприємства.

Основними складовими елементами інформаційно-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства є: інформаційне забезпечення, аналітичне забезпечення, реакція системи економічної безпеки та дії системи економічної безпеки (рис.3.1).

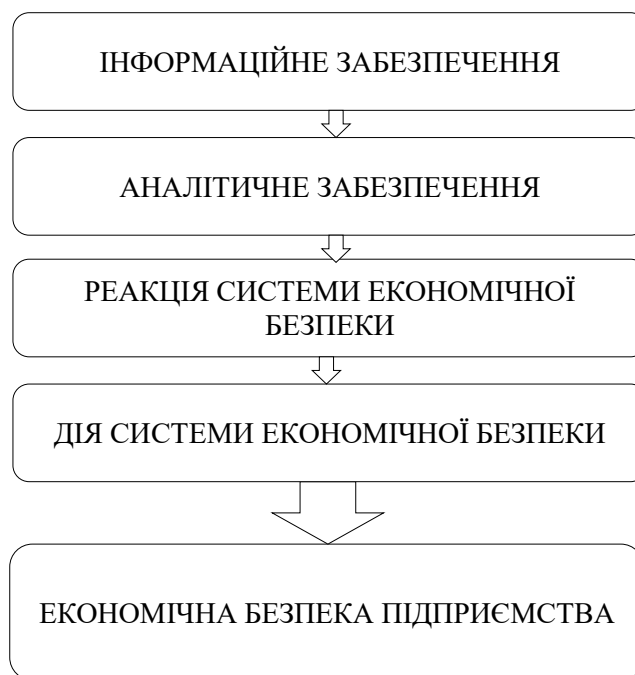

Рисунок 3.1 – Структурні елементи інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства

Інформаційне забезпечення як складовий елемент інформаційно-аналітичного забезпечення передбачає формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень щодо управління системою економічної безпеки підприємства. Даний складовий елемент є основою для аналітичного забезпечення. В даному випадку відбувається тісна кореляція між складовими елементами та формується «принципове бачення послідовності управлінських процесів у сфері економічної безпеки – інформація-аналіз-реакція-дія» [13].

Аналітичне забезпечення як складовий елемент передбачає здійснення необхідних дій щодо інформаційних даних. Аналітичне забезпечення має у своєму розпорядженні значний інструментарій. Вибір та застосування конкретного інструментарію залежить від рівня економічної безпеки, внутрішніх можливостей підприємства та його стратегії розвитку. Як правило, до аналітичного інструментарію відносять:

- управління ризиками;

- фінансовий захист (фінансовий моніторинг, бюджетування тощо);
- технічний захист (захист конфіденційної інформації підприємства, захист від фітінгу, витоку інформації тощо).

Крім того, науковці [23] до інструментарію аналітичного забезпечення відносять також такі інструменти, що передбачають діагностику кожної складової економічної безпеки підприємства. Тобто, діагностику фінансової складової, діагностику кадрової складової, дослідження ресурсного потенціалу та виробничої складової, оцінку та аналіз рівня техніко-економічного забезпечення, оцінювання інформаційної та аналітичної складової, дослідження рівня збуту підприємства.

На рисунку 3.2 представлено схему інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства.

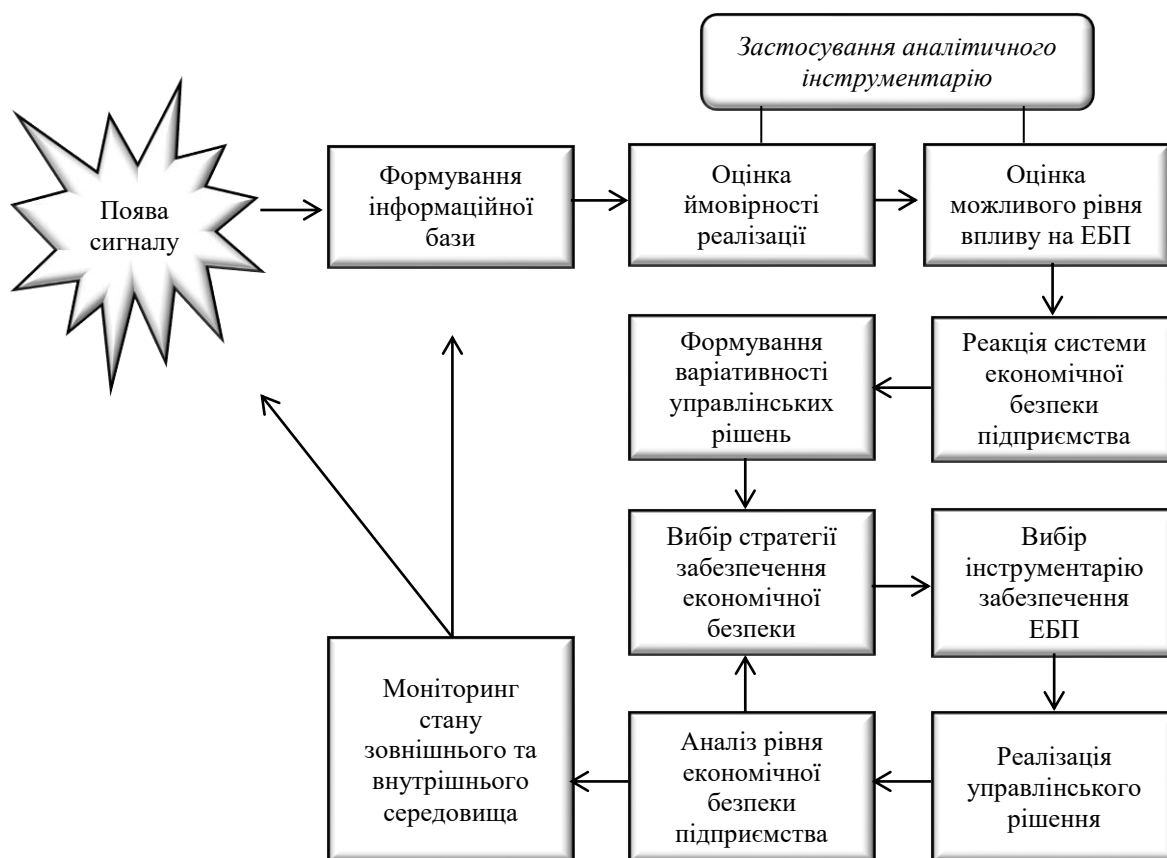

Рисунок 3.2 – Схема інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства

*сформовано автором

Отже, загальна схема інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства складається з почергових кроків. Активізує дану схему поява сигналу про наявність фактору зовнішнього чи внутрішнього середовища та можливість його негативного впливу на функціонування підприємства. В дію відразу вступає інформаційна складова – здійснюється збір інформації про «подразника».

Наступним етапом є оцінка ймовірності реалізації «подразника» та оцінка можливого рівня його впливу.

Реакція систем економічної безпеки має прояв у вигляді формування варіантів управлінських рішень. Після цього здійснюється вибір стратегії та інструментарію забезпечення економічної безпеки.

Після реалізації управлінського рішення менеджментом здійснюється аналіз рівня економічної безпеки. Якщо рівень економічної безпеки відповідає встановленим параметрам, то, відповідно, активні дії із забезпечення економічної безпеки завершуються і після чого проводиться постійний моніторинг стану зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства. У випадку невідповідності рівня економічної безпеки встановленим підприємством параметрам, відбувається вибір стратегії та / або інструментарію забезпечення економічної безпеки.

Запропонована схема інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства є частиною удосконаленого механізму управління системою економічної безпеки підприємства.

3.2 Удосконалення механізму управління системою економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ»

В сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств важливим елементом системи економічної безпеки є механізм її управління, який спрямований саме на забезпечення досягнення цілей економічної безпеки.

Основними елементами механізму управління економічною безпекою є:

- стратегія управління економічною безпекою;
- ресурсне забезпечення механізму управління;
- суб'єкти та об'єкти механізму управління;
- інструментарій забезпечення економічної безпеки.

На рисунку 3.3 зображено механізм управління системою економічної безпеки підприємства.

Таким чином, першим етапом механізму управління системою економічною безпекою підприємства є комплексна оцінка стану системи. Така оцінка, на нашу думку, має носити безперервний характер та включати процес дослідження і внутрішнього середовища, і зовнішнього з метою виявлення деструктивних факторів чи нових можливостей. На основі такої оцінки формується інформаційна база даних.

Наступним етапом є вибір критеріїв оцінювання. Зокрема, здійснюється оцінка ймовірності реалізації впливу ново виявлених факторів зовнішнього і внутрішнього середовища та оцінка можливого рівня впливу у разі їх реалізації, тобто прогнозування наслідків їх реалізації.

На основі даних оцінювання менеджментом підприємства приймається управлінське рішення, яке визначатиме стратегію та інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємства та виконавців управлінського рішення. Крім того буде визначено рівень необхідного ресурсного забезпечення (матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення).

В наукових джерелах пропонується чотири основних стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства: попереджувальну стратегію, стратегію миттєвого реагування, відновлення чи обмеженого впливу.

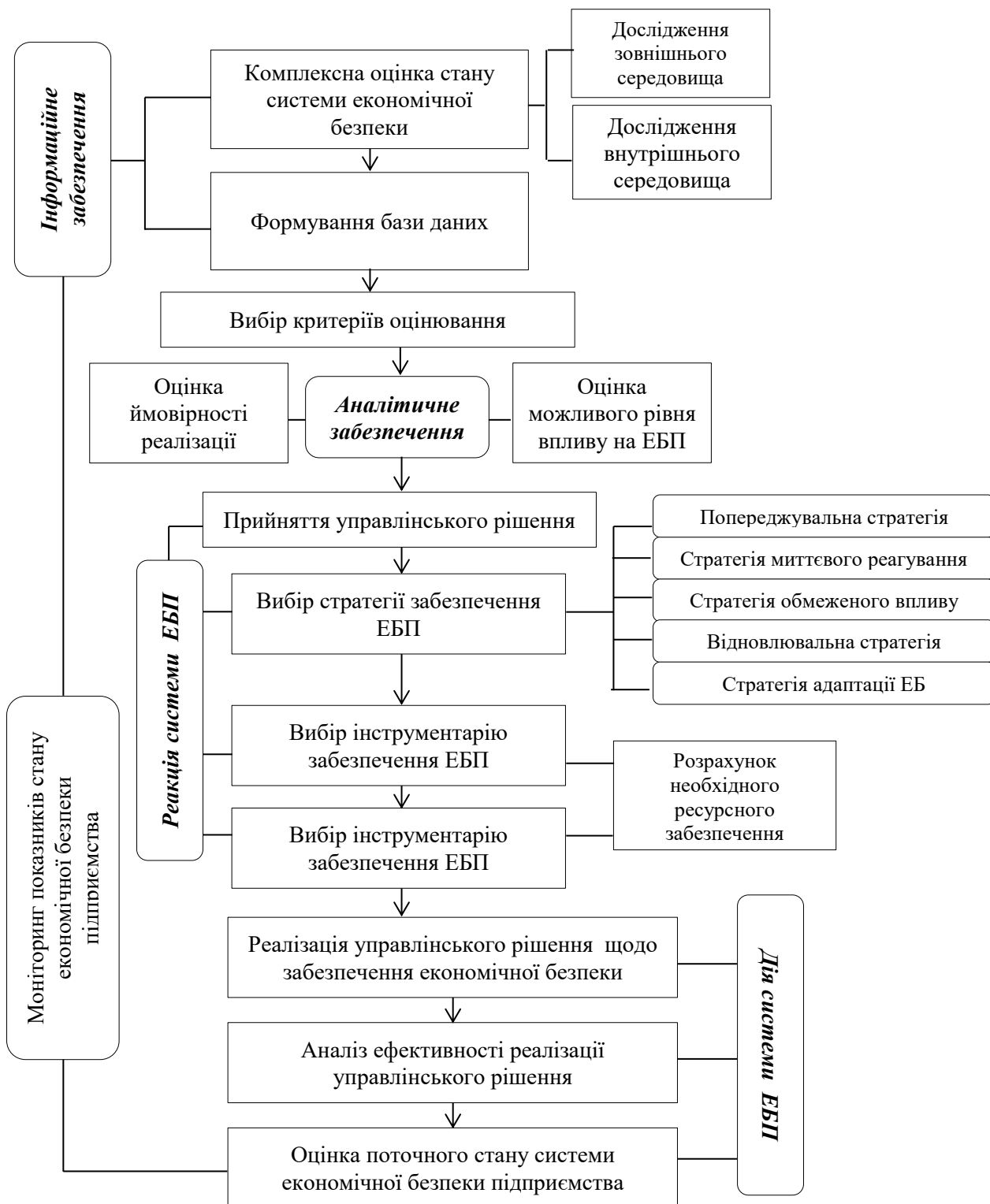

Рисунок 3.3 – Механізм управління системою економічної безпеки підприємства

*розроблено автором

Оскільки ми вважаємо, що зовнішнє середовище може нести не лише ризики чи загрози економічній безпеці підприємства, а й ще нові можливості

для діяльності та розвитку, то пропонуємо додати до переліку стратегій забезпечення економічної безпеки ще адаптивну стратегію. Вважаємо, що адаптивна стратегія охоплює можливість підприємства адаптуватися до факторів зовнішнього середовища, на які підприємство не може вплинути чи обійти (наприклад, зміни законодавства), або використати ті можливості, що надаються зовнішнім середовищем.

Після реалізації управлінських рішень щодо забезпечення економічної безпеки підприємства важливо здійснити аналіз ефективності такої реалізації та провести оцінку поточного стану економічної безпеки.

Оскільки механізм управління системою економічної безпеки підприємства не є статичним, а знаходиться в постійній дії, то необхідно, на нашу думку, проводити безперервний моніторинг показників стану системи економічної безпеки.

Розроблені в третьому розділі кваліфікаційної роботи бакалавра пропозиції наведено в таблиці 3.1

Таблиця 3.1 – Рекомендації з удосконалення інформаційно-комунікативного забезпечення прийняття управлінських рішень ТОВ «Гермес Світ»

№	Назва заходу	Короткий зміст	Прогнозований результат
	1	2	3
1.	Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення	Удосконалення структурних елементів інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства: інформаційне забезпечення, аналітичне забезпечення, реакція системи ЕБП, дія системи ЕБП	Забезпечення послідовності управлінських рішень в системі економічної безпеки підприємства: інформаційно-аналіз-реакція системи - дія системи.
1.	Удосконалення механізму управління системою економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ»	Формування механізму управління системою економічної безпеки з врахуванням основних структурних елементів	Формування ефективного механізму управління системою економічної безпеки підприємства, забезпечення безперервного моніторингу стану системи

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній роботі бакалавра здійснено узагальнення теоретичних та методичних основ управління системою економічної безпеки підприємства.

В сучасних умовах функціонування вітчизняні підприємства не можуть забезпечити ефективну діяльність та розвиток без дієвої системи економічної безпеки. Визначено, що здебільшого в наукових колах безпекології економічну безпеку розглядають як стан захищеності від впливу деструктивних чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, невизначеності та численних ризиків та загроз функціонуванню суб'єктів господарювання.

Основними об'єктами захисту науковці вважають економічні інтереси підприємств, корпоративні ресурси, стратегічні цілі, діяльність підприємства загалом.

В роботі досліджено, що основними факторами впливу внутрішнього середовища на систему економічної безпеки підприємства є: фінансова та ресурсна забезпеченість діяльності, матеріально-технічне забезпечення, кадрове забезпечення та рівень досвідченості працівників, якість виробничих ресурсів та наявність сучасних виробничих потужностей, налагодженість технологічного процесу, стан інформаційно-аналітичної системи підприємства, стан комунікативної взаємодії між усіма ланками управління та структурними підрозділами, колективна атмосфера, інвестиційний клімат безпосередньо на підприємстві тощо. До зовнішніх факторів впливу на економічну безпеку відносяться: динамічність та невизначеність зовнішнього середовища, рівень взаємодії з основними контрагентами (постачальниками, споживачами, інвесторами, конкурентами, посередниками тощо), законодавча система, зокрема в розрізі господарського та податкового законодавства, митне та екологічне законодавство, державна політика щодо

підтримки вітчизняного бізнесу, інвестиційна політика держави та інвестиційна привабливість самого підприємства, рівень платоспроможності населення, рівень інфляції та курс національної валюти тощо

Крім того в дипломній роботі здійснено аналіз наукових підходів до трактування економічної безпеки підприємства. Визначено основні теоретичні аспекти управління системою економічної безпеки підприємства, зокрема, основні принципи та завдання.

Дослідження діяльності ТОВ «Гермес Світ» показало, що основним видом діяльності товариства є неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Аналіз техніко-економічних показників діяльності товариства свідчить про досить стабільний стан діяльності товариства за минулий рік.

В роботі проведено SWOT-аналіз ТОВ «Гермес Світ». Визначено сильні та слабкі сторони діяльності товариства, а також можливості та ризики, які несе зовнішнє середовище для товариства. На основі SWOT-аналізу визначено ті аспекти діяльності, реалізація яких може надати товариству додаткові переваги. Крім того, визначено негативні сторони діяльності, на які варто першочергово звернути увагу та якнайшвидше їх усунути для забезпечення стабільного функціонування ТОВ «Гермес Світ».

На основі проведеного дослідження теоретичних та практичних аспектів управління системою економічної безпеки запропоновано певні кроки з її удосконалення. Так, пропозиції удосконалення включають:

- удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення, що полягає у врахуванні при формуванні системи таких структурних елементів інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства: інформаційного забезпечення, аналітичного забезпечення, реакції системи ЕБП, дії системи ЕБП. Це забезпечить послідовність управлінських рішень в системі економічної безпеки підприємства з схемою: інформація-аналіз-реакція системи - дія системи;

- удосконалення механізму управління системою економічної безпеки ТОВ «Гермес Світ». Такий механізм повинен враховувати основні структурні елементи - інформаційне забезпечення, аналітичне забезпечення, реакцію системи ЕБП, дії системи ЕБП, а постійний моніторинг стану економічної безпеки та аналіз факторів впливу забезпечить ефективне управління системою економічної безпеки підприємства.

Запропоновані в дипломній роботі теоретичні та практичні рекомендації сприятимуть формуванню ефективної та дієвої системи управління економічною безпекою підприємства.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань». - Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
3. Закон України «Про товариства з обмеженою відповідальністю та додатковою відповідальністю». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 13. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text>.
4. Податковий Кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Ареф'єва О.В. Фактори середовища, які визначають економічну безпеку підприємства та її складові / О.В. Ареф'єва // Проблеми і перспективи управління в економіці. 2004. №2. С. 137 – 143.
6. Бланк І. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. Бланк. – К. : Ніка-Центр, 2004. – 776 с.
7. Васильців Т. Г. Стратегія та механізми забезпечення економічної безпеки підприємництва в Україні : дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.01 / Васильців Тарас Григорович. – Київ, 2010. – 453 с.
8. Васильців Т. Фінансово-економічна безпека підприємств України : стратегія та механізми забезпечення [монографія] / Т. Васильців. – Львів, 2012. – 386 с.
9. Гапак Н. М. Суть та еволюція поняття «економічна безпека підприємства» [Електронний ресурс] / Н. М. Гапак, І. В. Дочинець // Науковий

вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 68–73. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuес_2014_2_15

10. Гаруст Ю. Фінансово-економічна безпека підприємства АПК : теоретико-правові аспекти / Ю. Гаруст, А. Перелазний // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 39–44.

11. Гладух М. В. Економічна безпека підприємства: еволюція визначення, складові, загрози [Електронний ресурс] / М. В. Гладух // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – Вип. 51. – С. 29–34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2015_51_6

12. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. – Київ : Лібра, 2003. – 280 с.

13. Кримчак Л.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Кримчак Людмила Анатоліївна. – Хмельницький, 2019. – 259 с.

14. Лисенко Н. О. Економіко-організаційний механізм формування економічної безпеки агропромислових підприємств : монографія / Н. О. Лисенко, Н. В. Білошкурська. – Умань : ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. – 257 с.

15. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія / О. М. Ляшенко. – Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.

16. Малюта Л. Екологічний імператив забезпечення економічної безпеки в контексті сталого розвитку суспільства / Л. Малюта, Л. Мельник, О. Погайдак // Галицький економічний вісник. – 2014. – № 1. – С. 21–29. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2014_1_5.

17. Нижник В. М. Підвищення конкурентного потенціалу та економічної безпеки промислових підприємств за умов розвитку глобалізаційних

процесів : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 525 с.

18. Петряєва З. Ф. Економічна безпека підприємства як важлива складова сучасного бізнесу [Електронний ресурс] / З. Ф. Петряєва, О. О. Петряєв // Бізнес Інформ. – 2013. – № 3. – С. 259–262. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_3_48.

19. Пухальська Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та її складові / Г. В. Пухальська, Г. О. Христич // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 6. – Т. 1. – С. 197–200.

20. Руда О. В. Формування системи економічної безпеки підприємств машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / О. В. Руда. – Тернопіль, 2013. – 22 с.

21. Рудніченко Є. М. Вплив суб'єктів митного регулювання на систему економічної безпеки підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.02 / Рудніченко Євгеній Миколайович ; Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2014. – 579 с.

22. Сорокіна І. В. Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства / І. В. Сорокіна // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12. – С. 114–122.

23. Ткаченко Т. Управління системою економічної безпеки промислового підприємства в конкурентних умовах / Т.Ткаченко // Науковий вісник Полісся. – 2022. - № 2 (25). – С.137-145.

24. Товариство з обмеженою відповідальністю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2228/tovaristvo-z-obmezhenouy-vidpovidalnistyuu>.

25. Ус Ю. Управління економічною безпекою підприємства: організаційний аспект / Ю.Ус // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. - №49. – С. 269-273.

26. Шемаєва Л. Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією з суб'єктами зовнішнього середовища : монографія / Л. Г. Шемаєва / Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки. – Київ : НУПМБ, 2009. – 357с.